

Pravěké dny na Točníku jako příklad veřejné prezentace metody experimentu v archeologii

Zdeněk Březina, Michael Prouza

Oddíl experimentální archeologie Mamuti

Oddíl experimentální archeologie Mamuti z Prahy 7 má za sebou již více než dvacetiletou historii (*Červinka 1999; Březina - Červinka - Prouza - Tintěra 2000*). V české experimentální archeologii má tento oddíl bezpochyby specifické a snad i nikoli nevýrazné postavení, které nevyplyvá pouze z jeho dlouhé historie nebo ze širokého spektra provedených experimentů, z nichž

některé rozsáhlejší byly i publikovány v odborné literatuře (např. *Peške - Tintěra 1985; Pleinerová 1986; Tintěra - Červinková - Červinka 1986; Březinová 2000*).

Hlavní přínos oddílu Mamuti spočívá však dle našeho názoru především ve využití experimentální archeologie (či nověji a přesněji experienciální archeologie; viz *Smetánka 2000*) jako náplně

činnosti dětského oddílu, které přerostlo v sestavení metodiky využití experimentální archeologie jako výchovného programu pro práci s dětmi a mládeží (Škoda 1981, Červínková - Červinka - Tintěra 2000, Červinka 1998).

Nezanedbatelná je také dlouhodobě úspěšná propagace a popularizace experimentální archeologie směrem k nejširší veřejnosti. Aktivita oddílu Mamuti v této oblasti lze rozdělit do dvou kategorií, a to na výstavy a na praktické ukázky replikace prehistorických výrobních technologií. Je však nutno přiznat, že toto dělení není zcela přesné, neboť zejména v posledních deseti letech je pro Mamuty typickým znakem vzájemné prorůstání těchto dvou kategorií, což nepochybně přispívá k větší názornosti a srozumitelnosti. Další, specifickou část oddílové prezentace tvoří artefakty vzniklé „na objednávku“ jednotlivých muzeí, kterými jsou doplněny archeolo-

gické části stálých expozic i příležitostných výstav. Pro veškeré aktivity Oddílu experimentální archeologie Mamuti byl vždy charakteristický značný zájem široké veřejnosti, ale i kladná hodnocení odborníků (např. Matoušek 1998; Matoušek 1999a; Matoušek 1999b).

Oba tyto pilíře veřejné činnosti oddílu Mamuti jsou dle autorů článku zcela obecně významným aspektem metody využití experimentu v archeologii, který je v českých podmínkách stále ještě dosti podceňován. Odborná veřejnost tak dobrovolně přichází o jedno z nejpoutavějších a nejlépe prezentovatelných odvětví archeologie, které je pak často využíváno, či spíše zneužíváno nejrozličnějšími komerčními skupinami, jejichž cílem obvykle není věrná replikace archeologických skutečností, ale zisk.

Z našich zkušeností víme, že zejména mladí lidé, jeví o experimentální ar-

cheologii a obecněji o archeologii značný zájem. Kdyby se k prezentacím experimentální a experienciální archeologie přidali v širší míře i odborníci, lze předpokládat, že by to mělo pozitivní dopad na hodnocení archeologie ve společnosti vůbec, což pak nepřímo souvisí třeba i s objemem uvolňovaných grantů a má tak i velmi praktické důsledky. Zejména v rámci muzeí pak podle nás využití rekonstrukcí a prezentace experimentu často chybí, přičemž obojí může relativně snadno přispět k zatraktivnění expozic.

Ilustrativním příkladem využití experimentální a experienciální archeologie mohou být například oddílem Mamuti pořádané Pravěké dny na hradě Točníku. Jejich první ročník proběhl ve spolupráci se Správou hradů Točník a Žebrák v roce 1997 a od té doby se koná jednou ročně, vždy o některém z květnových víkendů.

Akci lze charakterizovat jako pravidelnou prezentaci výsledků činnosti oddílu, která je určena široké veřejnosti a je založena na praktických ukázkách replikace prehistorických výrobních technologií. Jejich prostřednictvím se návštěvník seznamuje se společnostmi a kulturami, které na našem území existovaly od paleolitu po raný středověk.

Návštěvníci Pravěkých dnů na Točníku se mohou rozhodnout, zda zvolí individuální prohlídku celé akce nebo zda upřednostní prohlídku ve skupině o 20 - 30 osobách. Skupinu doprovází průvodce, člen vedení oddílu, který návštěvníkům poskytuje výklad.

Na začátku prohlídky se návštěvníci pomocí přehledných panelů seznámí s jednotlivými obdobími pravěku, s jejich základní charakteristikou včetně nejznámějších kultur a jejich typických rysů. Poté si návštěvníci prohlížejí jednotlivá stanoviště, kde je jim poskytnut

výklad doprovázený praktickými ukázkami replikací výrobních postupů a předvedením již hotových replik. Podstatné je, že na jednotlivých stanovištích předvádějí a komentují svoji práci členky a členové oddílu Mamuti, tedy především děti ve věku 10 až 16 let. Tím není nijak významně snížena poutavost výkladu, naopak, „dětské výklady“ jsou prosty nadbytečných odborných výrazů a podstatně srozumitelnější zejména pro protějšky členů oddílu, tedy pro dětské návštěvníky. Akce se tak však navíc stává cennou i pro členy oddílu, kteří tu získávají první zkušenosti s veřejnými projevy. Případné drobné odborné nedostatky koriguje přítomný průvodce skupiny - člen vedení.

Návštěvníkům je zde prezentován poměrně široký okruh činností: výroba kamenné štípané industrie, broušených nástrojů, zpracování keramické hlíny, výroba keramiky, praktické používání keramiky (vaření), příprava pokrmů (dracení obilí a příprava těsta), rozdělování ohně třením a křesáním, kovolictví, kovotepectví, zpracování textilních surovin, příprava příze (předení, skaní), výroba látek a oděvních doplňků (tkaní na vertikálním stavu, tkaní na karetkách, krosienkování), barvení příze a látek přírodními barvivy. Celkový obraz je pak obvykle doplněn výpalem keramiky v míliřovité peci, či dýmařským procesem v železářské peci.

Charakteristickým rysem celé akce je, že každý z návštěvníků si může předváděné činnosti vyzkoušet a tím si zajímavé doplnit a rozšířit teoretický výklad o nejcennější vlastní praktické zkušenosti. Tato složka prezentace je téměř pro všechny návštěvníky zcela nová, pro většinu z nich pak představuje jakýsi první „intimnější“ kontakt s pravěkem a vede je obvykle k jisté komplexní transformaci jejich názorů a znalostí o pravěku.

Pro nejmladší, dětské návštěvníky pak pravidelně připravujeme ještě jim nejvlastnější způsob prezentace experimentu v archeologii - formu hry. Děti, motivovány miniaturní legendou, procházejí hradem například v rolích pravěkých lovců, kteří na příkaz šamana kmene plní jistý počet úkolů, aby se mohli stát plnohodnotnými členy kmene Mamutů. V rámci těchto úkolů se pak zcela nenásilně, dobrovolně a často s nadšením seznamují s principy práce na jednotlivých stanovištích, ale rovněž též třeba zařazují charakteristické artefakty do příslušných období pravěku. Experimentální archeologie tedy opět slouží jako brána pro poznávání celé archeologie a prehistorie.

Uplynulé čtyři ročníky Pravěkých dnů na Točniku prokázaly, že způsob organizace návštěvníků, spektrum předváděných činností i celkové pojetí této akce je zcela vyhovující našim záměrům. Tento závěr jen podtrhuje také značně vysoký počet návštěvníků, z nichž někteří přicházejí na tuto akci pravidelně každý rok. Vzhledem k tomu, že Pravěké dny probíhají o víkendu, převažují návštěvníci, kteří mají o akci tohoto druhu opravdový zájem, naopak chybějí organizované školní výpravy, které u podobných akcí vždy významně vylepšují údaje o celkové návštěvnosti. Konkrétně vyjádřeno - v prvním roce konání akce Točník navštívilo mírně přes 1000 návštěvníků, napočtvrté již byla návštěvnost téměř dvojnásobná - kolem 1900 platících návštěvníků.

Vzhledem k tomu, že pravěké činnosti replikují děti, jejichž prvotním cílem je především **experience** - získání zkušenosti, a vzhledem vysokému počtu návštěvníků, kteří často využívají nabízené možnosti a o replikaci se pokoušejí (a opět tedy především získávají zku-

šenost), je pochopitelně nutné přistoupit na určitá omezení týkající se zejména přesnosti replikace předváděných činností. Tato jistá nevěrnost pravěkým předlohám je závislá především na technologické náročnosti jednotlivých experimentů. Tedy, zatímco například v případě výroby štípané industrie, tváření keramiky či textilních technik jsou naše prezentace, doufejme, téměř prosty chyb, pak třeba v případě kovotepeckých činností návštěvníci využívají moderních kladívek i kleští, či v kovoliteckých experimentech jsou využívány měchy vyrobené s použitím koženky, hřebíků a lepidla. Na existující nedostatky se však snažíme pečlivě upozorňovat, z čehož tak pro tolerantního návštěvníka naopak plyne možnost ještě hlubšího pochopení některých aspektů pravěkého života, například ve vztahu k vysoké časové náročnosti některých činností, či v podobě informace, kdy se poprvé v pravěku objevují běžné předměty denní potřeby, jako třeba kleště či nůžky.

V této souvislosti je nasnadě otázka, zda experiment vůbec (či získávání zku-

šenosti) realizovat, když nejsme schopni danou činnost replikovat přesně. Odpověď je podle našeho názoru dvojitá. Rozhodně ne, pokud se snažíme experimentu využít jakožto objevné metody ve svojí vědecké práci, ale - a to je pro naši konkrétní práci důležitější - rozhodně ano, pokud experiment slouží jako výchovná metoda či jako prezentace některých aspektů života v pravěku. Spíše ano bychom pak odpovíděli, kdyby se jednalo o využití takového experimentu při vzdělávání či při tréninku na vlastní regulérní vědecký experiment. Je však naprosto nezbytné, abychom si ve všech těchto případech uvědomovali, jakých nepřesností se dopouštíme, a další účastníky či pozorovatele experimentu jsme na ně povinni důrazně upozornit.

Prehistoric Days at the Castle Točník as an Example of Public Presentation of Experimental Archaeological Methods

Since 1997 every year members of a children group Mamuti (Prague) present experimental archaeology at the Castle Točník.

Literatura

Březina, Z. - Červinka, J. - Prouza, M. - Tintěra, L.

2000: Mamuti - oddíl experimentální archeologie a jeho historie, R.E.A. 1/2000, Hradec Králové, 158 - 162

Březinová, H. 2000: Zhotovení ženského oděvu podle nálezů z doby bronzové, R.E.A. 1/2000, Hradec Králové, 125 - 130

Červinka, J. 1998: Keltománie - příležitost pro archeologii, AR, roč. I, Praha, 479 - 480

Červinka, J. 1999: 20 let oddílu experimentální archeologie Mamuti, AR, roč. II, Praha, 568-572

Červinková, H. - Červinka, J. - Tintěra, L. 2000: Výpravy do pravěku, 4. doplněné vydání, Praha

Matoušek, V. 1998: Z historie Prahy 7, AR, roč. I, Praha, 877 - 878

Matoušek, V. 1999a: Den experimentální archeologie v Roztokách u Prahy, AR, roč. II, Praha, 885 - 886

Matoušek, V. 1999b: S Mamuti do pravěku, AR, roč. II, Praha, 894 - 895

Peške, L. - Tintěra, L. 1985: Pěstování pšenice dvouzrnky na žďárském pozemku, Archeologica Pragensia 6, Praha, 221 - 229

Pleinerová, I. 1986: Březno, pokusy se stavbou a obýváním staroslovanských domů, Památky archeologické LXXVII, p. 104 - 176

Škoda, E. 1981: Pedagogickoarcheologický experiment pokračuje, časopis Věda a technika mládeži, roč. XXXIV, Praha, 675

Smetánka, Z. 2000: Archeologie a experiment, Dějiny a současnost, č. 4/2000, s. 2 - 5

Tintěra, L. - Červinková, H. - Červinka, J. 1986: Experimentální ověření výrobních možností mlířovitých hrnčírských pecí, AP 7, Praha, 273 - 292